

Kjønn på utstilling

En mangfoldig bok som hadde tjent på å avklare noen begreper.

De færreste menn går til Sydpolen. Selv på Roald Amundsens tid var det nok langt vanligere for menn å lage mat enn det var å dra på polferd. Så hvorfor blir det første sett på som et brudd på mannlighet, mens det siste blir en bekreftelse?

Kjønn er et veldig stort tema, og bare «født sånn/blitt sånn»-spørsmålet er nok til å få krangelen i gang. Selv er jeg ikke så opptatt av akkurat den dimensjonen, for å ha sagt det, men blir derimot stadig overrasket når kjønn reduseres til to entydige og gjensidig utelukkende kategorier. Som om det ikke er mange måter å være både kvinne og mann på, pluss alt imellom.

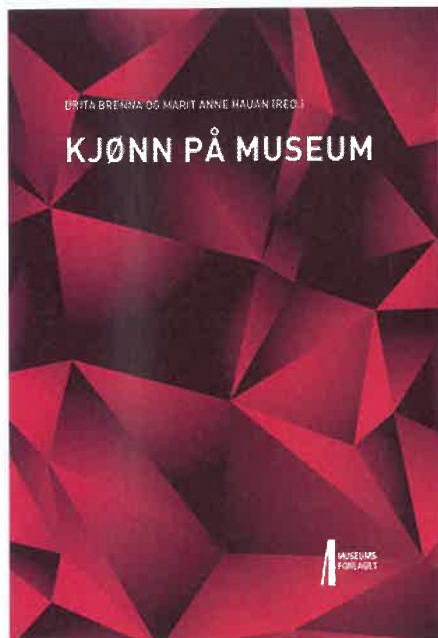
I så måte burde jeg bli begeistret for *Kjønn på museum*, et knippe selvransakende tekster fra museumsverdenen. Her diskuteres kjønn fra både den ene, andre og tredje innfallsvinkelen, gjerne i lys av kryssende maktstrukturer, som for eksempel etnisitet.

Når jeg likevel, med en litt utålmodig bevegelse, lukker igjen boka etter endt lesning, er det fordi jeg tenker at her kunne artikkelforfatterne ha utfordret seg selv enda litt mer.

Et flertall av artiklene går ulike utstillinger, hovedsakelig fra Tromsø-museene, nærmere etter i sømmene. Antologien er da også et resultat av Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet sin satsing for å styrke kjønns-perspektiver i forskning og utdanning. Brita Brenna ble tilsatt i et professor II-engasjement ved Tromsø Museum – Universitetsmuseet, og er redaktør for antologien sammen med kollega Marit Anne Hauan.

«Når jeg likevel, med en litt utålmodig bevegelse, lukker igjen boka etter endt lesning, er det fordi jeg tenker at her kunne artikkelforfatterne ha utfordret seg selv enda litt mer.»

Fra 1970-årene av begynte debattene og praksisene ved de kulturhistoriske museene å handle om å inkludere kvinners og andre marginale gruppers liv – slik de gjorde i humaniora

BRITA BRENNÅ OG
MARIT ANNE HAUAN (red.)
Kjønn på museum
Museumsforlaget, 2018
228 sider
Veil. pris: kr 390

for øvrig. *Kjønn på museum* inneholder flere eksempler på slik skriving av kvinnehistorie, med innbakt kritikk av snever, mannsdominert synsvinkel og hegemoni på kunnskap. Torbjørn Alm skriver om betydningen av informantenes kjønn når formålet er å samle inn kunnskap om planters egenskaper. Ved at veldig mange av botanikerne lenge var menn, fikk for eksempel planter som ifølge folketroen kunne lindre mensmerter eller lette fødsler, lite oppmerksomhet.

Trude Fonnlands tekst viser på sin side at dette enøye blikket fortsatt må utfordres. Hun har tatt for seg to ulike utstillinger som med førti års mellomrom kjønner *noaiden* som maskulin, enda en rekke kilder forteller at også kvinner gjennom tidene har vært slike samiske

sjamaner. Hun spør seg hvorfor utstillinger om samisk religiøs praksis fortsetter å usynliggjøre kvinnenes rolle på dette feltet, selv i våre dager. Blir museumsfolk selv fristet til å skape «mes-terfortellinger», der marginaliserte gruppers historie framstilles som mest mulig entydige og dermed begripbare for majoritetsbefolkningen?

Å skrive fram kvinners bidrag til samfunnet er altså et sted å begynne for et museum, en jobb som tydeligvis fortsatt må gjøres. Eller man kan, som flere av artiklene gjør, se på hvordan kjønn framstilles i ulike utstillinger, enten det er russiske sjømenn eller samiske kvinner det handler om. Da må man imidlertid sikre seg at vi alle er enige i hva vi legger i begreper som for eksempel «kvinnelig» og «mannlig». Er vi virkelig det, lurer jeg på. Lena Aarekols artikkel om Roald Amundsens og hans husmoderlige sysler på polferd (lage mat, stoppe strømper) utfordrer ifølge forfatteren stereotype bilder av Amundsen som alfahann. Eller er det hva vi legger i begreper som «alfahann» og «mannlighet», som utfordres?

Redaktørene skriver innledningsvis at «vi har ingen ønsker om å si at noen perspektiver er riktigere enn andre – det kommer an på hva man studerer – og derfor opererer vi altså med en bred definisjon av kjønn og et inkluderende kjønnsforskningsbegrep». Og det er lov, det. Jeg savner likevel noen møtepunkter artiklene imellom, noen felles forståelser av kjønn, som så gjerne kunne blitt utfordret og motsagt, for all del, men hvor man i alle fall fikk følelsen av at tekstene snakket *med* hverandre, og ikke bare i hver sin retning. Og jeg skulle gjerne sett en litt mer kritisk tilnærming til hele kjønnsbegrepet – ikke for å avskaffe det, bevares, men for å se om det virkelig rommer så mye som vi prøver å legge i det. Anita Maurstad har for eksempel en svært lesverdig gjennomgang av utstillingen *Se torsken* fra 2008, der hun som produsent tar selvkritikk på at de overså at torsk er kjønnete vesener. Den ble konsekvent omtalt som nettopp «den». Mens vi deler dyr på land inn i hun- og hannkjønn, forblir de under vann stort sett ukjønna, og dermed individer som ikke er handlende subjekter, mener hun. De blir rett og slett bare mat for oss mennesker. Men hva om de hadde omtalt torsken som «hen», da? Ja, jeg bare spør, jeg.

AV SIRI LINDSTAD